

KAN UNGEFÆLLESSKABER GØRE ONDT?

Kortlægning af unges relationer med hinanden og deres betydning for den sociale trivsel og mistrivsel

Maria Bruselius-Jensen, Niels Ulrik Sørensen og Katrine Thea Pløger Nielsen

November 2021

Forord

Dette er den første delrapport i forskningsprojektet 'Kan ungefællesskaber gøre ondt?'. Forskningsprojektet gennemføres af Center for Ungdomsforskning (CeFU), på vegne af Mary Fonden og med finansiel støtte fra William Demant Fonden.

Delrapporten er baseret på den første del af en todelt dataindsamling. Denne første dataindsamling vil blive suppleret med en opfølgende dataindsamling, som munder ud i forskningsprojektets endelige analyser. Delrapporten afspejler således forskergruppens nuværende analytiske fund, og det må forventes, at de analytiske pointer i denne delrapport vil blive udviklet og måske antage nye former i den endelige publikation. Den endelig rapportering af forskningsprojektet forventes publiceret sidst i 2022.

Forskergruppen takker for det gode samarbejde med Mary Fonden, og ikke mindst sender vi en kæmpe stor tak til de mange unge, som har brugt deres tid og vist os deres tillid ved at dele deres forståelser, erfaringer og oplevelser med tage del i ungefællesskaber på godt og ondt.

Center for Ungdomsforskning (CeFU) er et forskningscenter på Institut for Kultur og Læring på Aalborg Universitet i København, som forsker i unge og uddannelse, arbejdsliv, udsathed, ungdomskultur osv. Centrets drift støttes af en forening – Foreningen Center for Ungdomsforskning. Vi gennemfører forskellige projekter, dog alle med det kendetegn, at de tager afsæt i de unges egne beskrivelser og oplevelser af deres hverdag og liv. Hvis du vil vide mere om CeFU, har spørgsmål til vores forskning, er interesseret i at høre om mulighederne for at etablere et forskningssamarbejde eller blive medlem af vores forening, er du mere end velkommen til at kontakte os. www.cefu.dk

Indholdsfortegnelse

Indledning.....	4
A. Fire fællesskabsformer og deres samspil.....	5
B. De fire fællesskabsformer i dybden	7
Abstrakte fællesskaber	7
Løse forbindelser	11
Grupper	16
Nære venskaber	22
C. Ungdomslivets transitioner og relationernes forandringer over tid.....	26
D. Opsamling – hvornår gør ungefællesskaber godt, og hvornår gør de ondt?.....	31
Referencer	35

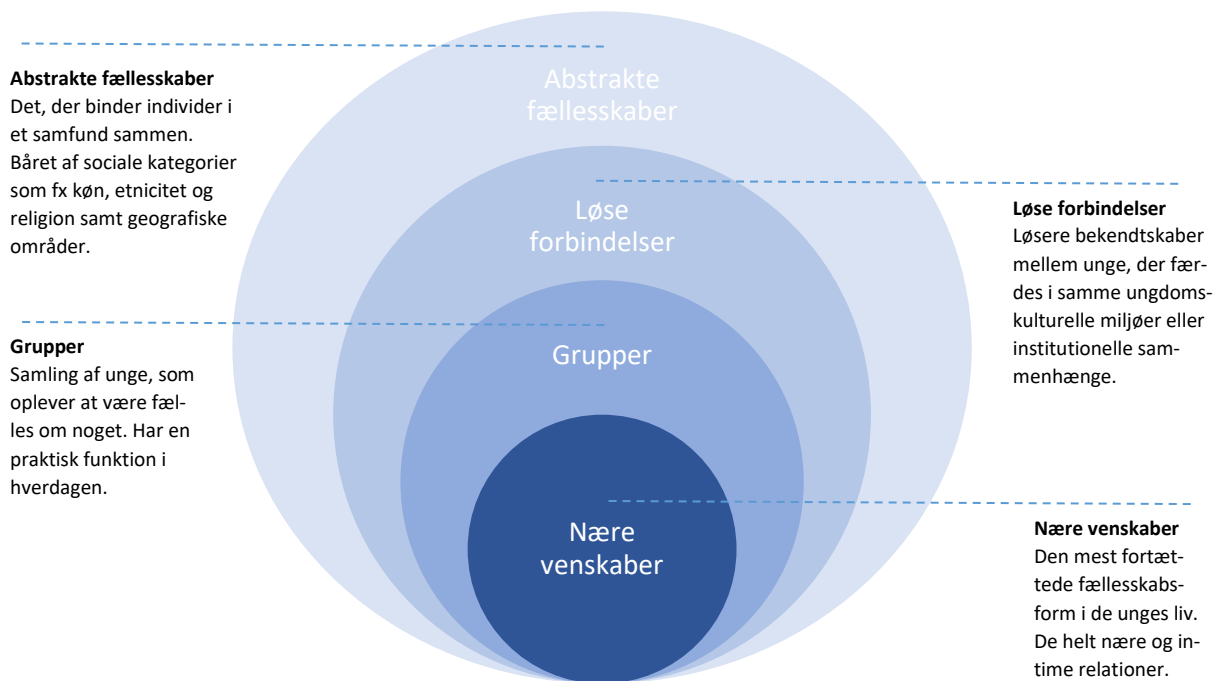
Indledning

I denne delrapport tegner vi i koncentreret form et billede af, hvilke ungdomsfællesskaber der har betydning i ungdomslivet, samt hvordan unge oplever social trivsel og mistrivsel i forskellige fællesskaber. Rapporten tager udgangspunkt i 31 kvalitative interviews, som vi har gennemført forskellige steder i Danmark med unge i alderen 14-19 år. Vi har overvejende mødt de unge på deres folkeskoler, efterskoler og ungdomsuddannelser og i mindre grad i sportshaller, parker eller andre steder, hvis de unge foretrak det. Der er tale om en socialt, kulturelt og geografisk sammensat gruppe af unge, som har givet os en varieret og mættet indsigt i de mange forskellige ungdomsfællesskaber, som spiller en rolle i deres liv, og hvordan de på forskellige måder virker ind på deres sociale trivsel og mistrivsel. I rapporten fremdrager vi de mønstre og sammenhænge, som overordnet tegner sig i datamaterialet, og på den baggrund peger vi på nogle brændende platforme, som det vil være afgørende at få sat fokus på i del 2 af undersøgelsen 'Kan ungefællesskaber gøre ondt?', som rapporten er en del af.

Det er rapportens ambition, med afsæt i de mønstre og sammenhænge, der tegner sig i datamaterialet, at komme tæt på unges egne oplevelser og forståelser af, hvordan forskellige ungdomsfællesskaber virker ind på deres sociale trivsel og mistrivsel. De forskellige afgrænsninger og kategoriseringer af ungdomsfællesskaber, som vi præsenterer i rapporten, er således udviklet med afsæt i de oplevelser og forståelser, som de unge har givet udtryk for i vores interviews. I rapporten trækker vi endvidere på viden om unge og ungdomslivet, vi har bygget op gennem en lang række forskningsprojekter på Center for Ungdomsforskning og andre relevante empiriske og teoretiske forskningsbidrag. Dermed kan de mønstre og sammenhænge, der træder frem blandt de unge i vores interviews, læses ind i mere overordnede vilkår og forandringstendenser i ungdomslivet.

Ordet 'fællesskab' har vist sig at rumme nogle særlige betydninger for de unge, som ikke er meningsgivende for alle de sociale relationer, de indgår i. Vi har derfor valgt at bruge samlebetegnelsen 'fællesskabsformer' i rapporten, for således at åbne op for at forstå de unges sociale relationer med hinanden som andet og mere end det, som unge lægger i ordet 'fællesskab'. Denne differentiering giver mulighed for at tegne et mere præcist billede af, hvordan forskellige former for sociale relationer fylder i ungdomslivet, samt hvilken betydning de har for unges sociale trivsel og mistrivsel. Med afsæt i de oplevelser og forståelser, de unge har givet udtryk for i vores interviews, er vi hermed analytisk nået frem til fire forskellige fællesskabsformer: 'Abstrakte fællesskaber', 'løse forbindelser', 'grupper' og 'nære venner'. I det følgende giver vi først en kort introduktion til de fire fællesskabsformer, og hvordan de spiller sammen i ungdomslivet (A). Derefter giver vi en nærmere karakteristik af hver fællesskabsform, og hvordan den sociale trivsel og mistrivsel ser ud i denne (B). Efterfølgende beskriver vi den indvirkning, som overgange og opbrud i ungdomslivet har for de unges fællesskabsformer og sociale trivsel og mistrivsel (C). Og endelig peger vi på nogle brændende platforme, som vores analyser har gjort tydelige (D).

A. Fire fællesskabsformer og deres samspil

Figur 1. Fire fællesskabsformer

Ungdomslivet rummer et hav af sociale relationer, som unge indgår i med hinanden. At leve et ungdomsliv og udvikle en ungdomsidentitet er m.a.o. noget, som unge i vid udstrækning gør med andre unge. Det er dog ikke alle unge, der har lige mange sociale relationer. Ligesom det heller ikke er alle unge, der trives lige godt i de relationer, de har. De fire fællesskabsformer, der er skitseret i ovenstående figur, dækker tilsammen den mangfoldighed af sociale relationer, vi er stødt på blandt de unge i vores interviews.

Hver fællesskabsform rummer sociale relationer, som på den ene side har mange forskellige konkrete former og udtryk, men som på den anden side alligevel har nogle fællestræk, som gør, at de fylder og er tilbøjelige til at virke ind på de unges sociale trivsel og mistrivsel på særlige måder. Nære venskaber fylder eksempelvis på nogle andre måder end grupper og virker derfor også ind på de unges sociale trivsel og mistrivsel på andre måder. Omvendt kan der være stor forskel på, hvordan de unge er positioneret i de sociale relationer, de indgår i, og inden for hver kategori har det stor betydning, også for den sociale trivsel og mistrivsel, om de unge fx er placeret centralt eller på kanten af relationerne.

Selvom de forskellige fællesskabsformer dækker over sociale relationer, der bærer nogle særlige træk og fylder på nogle særlige måder i ungdomslivet, er de ikke nødvendigvis fundamentalt adskilt fra hinanden. Tværtimod rummer de sociale relationer forandringspotentialer, der indebærer, at de kan glide fra en kategori til en anden. Eksempelvis kan forholdet mellem nogle unge i en gruppe fortættes og udvikle sig til et venskab, ligesom medlemmerne af en gruppe kan glide fra hinanden og opløses til en løs forbindelse. Der er således en underliggende dynamik imellem kategorierne, der illustrer, at de sociale relationer i ungdomslivet ikke er statiske, men derimod foranderlige og i nogen grad uforudsigelige.

Figuren skal læses således, at bevægelsen fra fællesskabsformen i det yderste ('abstrakte fællesskaber') til det inderste lag ('nære venskaber') kan forstås som en slags 'fortætning'. Hvor de abstrakte fællesskaber udgør de mest overordnede og diffuse relationer, har de nære venskaber karakter af de mest intime og personligt forpligtende relationer. Jo nærmere på figurens indre vi befinder os, desto mere fortættede og sammenfiltrede er relationerne således. Blandt de unge i materialet er der en særlig orientering mod grupperne og de nære venskaber, som er de mest fortættede og sammenfiltrede fællesskabsformer, der m.a.o. synes at have en særlig vægt i ungdomslivet. Dermed ikke sagt, at disse fællesskabsformer altid opleves som de bedste eller de vigtigste eller som dem, der producerer mest social trivsel blandt de unge. Som det vil fremgå af næste afsnit, har hver fællesskabsform sin rolle at spille i ungdomslivet, ligesom hver fællesskabsform kan opleves som både problematisk og udfordrende samt livsvigtig og givende.

B. De fire fællesskabsformer i dybden

Abstrakte fællesskaber

De unges indplacering og tilhørsforhold i den mest overordnede fællesskabsform, abstrakte fællesskaber, er væsentlig og til tider afgørende både for, hvilke øvrige sociale relationer de unge har adgang til, og hvordan de trives i dem. Abstrakte fællesskaber har altså betydning for, hvem unge mødes med, danner relationer med og opnår samhørighed med. Fællesskabsformen fremstår meget lidt elastisk, og når unge ønsker at bryde med de abstrakte fællesskaber, de indgår i, indebærer det ofte dramatiske brud. Det betyder ikke, at kategorier som køn, klasse, etnicitet osv. fastlåser den enkelte unge og gør det umuligt at etablere relationer på kryds og tværs, men det er på ingen måde tilfældigt, hvem de unge søger, hvor de føler tilhør, og hvor de oplever at have adgang.

Det er dog relativt sjældent, at de unge eksplicit taler om de abstrakte fællesskabers betydning for deres sociale liv. For de unge fungerer de abstrakte fællesskaber mere som en slags baggrundstæppe, der overvejende bliver tydeligt, når de i særlige situationer bliver vigtige eller klare markører i de unges relationer. Betydningen af at tilhøre et køn bliver eksempelvis tydeliggjort for en htx-elev, som oplever, at det er svært at finde venner i klassen, fordi der er for få piger til, at de rigtigt kan etablere en 'pigegruppe'. Det træder også pludseligt tydeligt frem for en gruppe unge, om de kommer fra landet eller byen, når de blandes med hinanden, idet de starter på den samme efterskole. Men hvor bl.a. køn og geografisk tilknytning hermed i visse tilfælde kan træde frem som synlige kategorier, der har betydning for de unges fællesskabsformer, så er der nærmest ingen af de unge i undersøgelsen, som giver indtryk af, at social baggrund, klasse og økonomisk formåen har betydning for deres relationer, selvom det er cementeret af sociologien, at disse forhold har endog meget stor betydning for dannelsen af sociale relationer. På tværs af materialet bliver det endvidere tydeligt, at de abstrakte fællesskabers betydning for de unges sociale relationer manifesterer sig tydeligst blandt

Hvad er abstrakte fællesskaber?

Betegnelsen 'abstrakte fællesskaber' læner sig op ad en stor mængde samfundsvidenskabelig og humanistisk litteratur, der beskæftiger sig med fællesskaber som et overordnet socialt og kulturelt organiseringsprincip i samfundet. Filosof og uddannelsesforsker John Dewey (1916/66) definerer fællesskaber som det, der binder os sammen som individer i et samfund. Fællesskabet er ifølge ham noget, som sætter sig ud over den enkeltes behov.

Fællesskaber som en abstrakt kategori omfatter overordnede sociale og kulturelle kategorier som køn, klasse, etnicitet, religion og alder, men også tilknytning til særlige geografiske områder. Kategorier som i det sociale og kulturelle liv har en mere abstrakt karakter.

Der har kontinuerligt været stor sociologisk opmærksomhed på, hvordan fællesskaber konstitueres og virker ind på vores sociale liv og oplevelse af tilhørsforhold. Mens en række sociologer i 80'erne og 90'erne argumenterede for, at en stigende individualisering ville give os frihed til selv at vælge vores sociale og kulturelle tilhørsforhold og derved underminere betydningen af fællesskaber som et socialt og kulturelt organiseringsprincip (Giddens 1991; Baumann 2013), så peger samtidige ungdomsstudier på, at forhold som køn, klasse og etnicitet stadig i høj grad er bestemmende for, hvilke sociale relationer vi kan få adgang til og føler tilhør til (Woodmann 2015).

Vores oplevelse af tilhør til fællesskaber kan både være noget, vi automatisk glider ind i og tager selvfølgeligt, men det kan også være kategorier, som andre tildeler os, og som vi ikke trives godt med at tilhøre. Det kan man fx se i de samtidige kampe, der er omkring betydningen af at høre til bestemte køn og etniske grupper.

Når vi bruger betegnelsen abstrakte fællesskaber som relationsform i denne rapport, så omfatter det både den måde, som tilhør til fællesskaber er med til at forme unges sociale relationer, og hvordan de trives med at være i dem.

unge, som enten oplever at tilhøre et minoritetsfællesskab, eller som oplever, at det abstrakte fællesskab, de tilhører, virker begrænsende for det liv, de gerne vil leve. Endelig er det abstrakte fællesskab tydeligt for de unge, hvor det er selve det abstrakte fællesskab, fx det at tilhøre en særlig religion, der udgør den afgørende lim i deres sociale relationer.

Som følge af sin overordnede karakter er abstrakte fællesskaber som fællesskabsform således særdeles central for, hvordan de unge praktiserer de andre fællesskabsformer i deres liv, både løse forbindelser, grupper og nære venskaber, men det er ikke altid, at de unge selv direkte oplever, at det er på spil og virker ind i deres sociale liv.

Abstrakte fællesskaber som et solidt stillads – når det hele hænger sammen

Ung: Vi har været nok 20.000 [på internationalt sommerstævne for et kristent trossamfund]. Når du er sammen med 20.000 fremmede mennesker, så følte man sig alligevel så tryk, altså jeg var ikke bange for, at hvis jeg lagde min telefon på det her sæde, så var der nogen, der ville stjæle den.

Interviewer: Nej, hvorfor tror du, at du havde den følelse?

Ung: På grund af vores religion. Man stoler på folk.

16 år. EUX-elev

I vores møde med en ung og praktiserende troende er det tydeligt, at det religiøse fællesskab, han er en del af, virker ind på hans måde at være sammen med andre på, hvem han knytter sig til, og hvilke værdier han tager med sig rundt på sine andre hverdagsarenaer. Det religiøse fællesskab står som et solidt og trygt stillads omkring hele hans sociale liv. Samtidig giver det ham mulighed for nemt at navigere på andre arenaer, hvor andre forventninger til ungdomsliv er på spil. Han forklarer fx, at han ikke føler sig uden for i klassen, selvom mange snakke handler om fester og andre af weekendens udskjelser, som han qua sin religion ikke tager del i. Han har det godt og trygt i klassen og har også en del, han taler godt med. Men det er hans sociale relationer inden for trossamfundet, som han virkelig tillægger betydning. For ham giver hans eksplicite tilhørsforhold til det store religiøse fællesskab således en tryghed og stabilitet, der også ser ud til at gøre ham mere sikker i hans øvrige relationer.

Etnicitet er en af de andre overordnede abstrakte fællesskabskategorier, som træder tydeligt frem for de unge i materialet. Både som noget, der kan begrænse og udgrænse de unge fra sociale relationer, men også som noget, der giver mulighed for at søge andre unge i sociale relationer omkring fx kultur, stil og sprog. En ung fortæller i den forbindelse eksempelvis om den særlige omgangsform, som han har med sine venner. Det er en grov omgangsform, hvor kælenavnene nærmest kan fremstå nedladende, men for de unge i gruppen opleves dette nærmest som kærlighedserklæringer, som er med til at skabe et stærkt sammenhold. Den unge forklarer selv, at dette har noget med hans etniske minoritetsbaggrund at gøre: *"Der hvor jeg kommer fra, vores kultur og tradition, de siger, hvis man kalder hinanden mærkelige og grimme navne, så betyder det, at de er bedste venner, og at de kan tro på hinanden"*. Den unge her kobler det store abstrakte fællesskab på hverdagens mikrohandlinger og sætter lighedstegn mellem kultur og gruppens humor og omgangsform. Her bliver den overordnede kultur, der knytter sig til minoritetsfællesskabet, altså manifesteret i dannelsen af en ungegruppe og er rammesættende for de normer, sprog og stil, som de bruger i gruppen.

Udefra kan deres omgangsform og sprogbrug måske virke uhensigtsmæssig, usund eller grænseoverskridende. Men hos denne unge er det abstrakte fællesskab også forbundet med oplevelsen af et særligt tilhør og samhørighed, noget som skaber en oplevelse af stabilitet og sikkerhed, og som danner udgangspunkt for hans sociale relationer.

Forkert eller helt ude – når abstrakte fællesskaber er svært

Jeg kunne ikke trække vejret før, jeg kunne ikke gå i det tøj, jeg vil gå i, fordi "det må du ikke gå i, pga. din religion". I kender ikke engang min religion, I ved ikke engang, om jeg er muslim, I ved ikke engang om, om jeg er kristen. Altså I ved det ikke, fordi I snakker ikke med mig, så I skal ikke gå ud fra, at jeg er noget, som jeg ikke er. I har ikke selv tiden til at kende den rigtige mig, og jeg hader når folk, de blander sig ind i mit liv, fordi det rager ikke dig, hvad det er, jeg går rundt og laver.

15 år. Folkeskoleelev

Hos en anden ung giver de abstrakte fællesskabskategorier religion, etnicitet og køn ikke samme oplevelse af tilhør og sammenhængskraft. Denne unges familie har flygtningebaggrund, men hverken hun eller hendes forældre er religiøse. Grundet sin baggrund og hudfarve oplever hun i sin folkeskoleklasse konstant at blive mødt med forventninger til, at hun skal efterleve et særligt normsæt, som passer sig for en ung kvinde med muslimsk baggrund. Pigen selv forklarer, at hun er dansk, fordi "*jeg lever jo i Danmark*". Hun italesætter således et stærkt ønske om, at forventningerne til de normer, der følger med kategorien 'dansk', også kan gælde hende. Hun oplever på den ene side, at hendes tøjstil og holdninger ikke giver hende adgang til den gruppe af unge, der også er etniske minoriteter i hendes skole – derimod bliver hun afvist og ekskluderet. Og på den anden side giver hendes forsøg på at positionere sig som dansk hende ikke adgang til andre grupperinger, der positionerer sig som danske. Hun ender i et krydsfelt mellem flere mulige grupperinger, men har ikke adgang til nogen af dem. Hos denne unge giver fællesskabsformen abstrakte fællesskaber således anledning til kampe og konflikter for, hvad hun skal mene og tro om emner som køn, seksualitet, religion. Men også udmøntet i konkrete konflikter om, hvilket tøj hun kan have på, om hun må have drengevenner osv. Konflikter, der skaber en oplevelse af udenforskab og mobning, som er en integreret del af hendes skolegang.

Et andet og lidt mindre voldsomt eksempel på hvordan abstrakte fællesskabskategorier sætter sig i gennem på en måde, som kan skabe barrierer for de unges sociale relationer, finder vi i en ungs oplevelser fra et rollespilmiljø. Den unge fortæller, at hun godt kan lide at slås, og "*at det bliver vildt og skørt*". Men hun oplever ofte, at hun kun bliver tilbudt 'kvinderoller' i stedet for de vilde kamproller, som hun godt kan lide. Et forhold, som har skabt konflikter med nogle andre unge (mænd) i miljøet, og som har påvirket hendes oplevelse af trivsel og tilhør i gruppen. Den unge har dog vendt dette forhold til en styrke ved at søge over mod og blive en del af en gruppe med ligesindede unge kønsminoriteter i rollespilmiljøet, som har fokus på kønsrelationer og kønspositioner i rollespil. Dette abstrakte fællesskab har stor betydning for at høre til og få plads i miljøet som ung kvinde eller kønsminoritet på egne præmisser.

Opsamling

- Abstrakte fællesskaber er en fællesskabsform, der sætter sig igennem som overordnede diskursive og socio-demografiske kategorier, der i bred forstand virker ind på de unges sociale relationer, og som kommer til udtryk gennem værdier, normer og praksisser i både løse forbindelser, grupper og nære venskaber.
- Abstrakte fællesskaber kan skabe en stærk oplevelse af tilhør, hvor de unge oplever at være en del af noget større, og hvor dette giver en tryghed og stabilitet i etableringen af andre relationer.
- Abstrakte fællesskaber kan også fungere som kategorier, som man tildeles. Det kan skabe mangel på ståsted hos de unge, som ikke oplever, at de kan eller vil tilhøre de abstrakte fællesskaber, de bliver tildelt. Dette kan udmøntes i konkret udenforskab og mangel på adgang til sociale relationer.

Løse forbindelser

I vores samtaler med de unge træder det, vi kalder 'løse forbindelser', frem i stort set alle de unges fortællinger. Det er fortællinger om at høre til i et større netværk eller miljø af unge, hvor alle ikke nødvendigvis kender hinanden. De løse forbindelser ligger dermed mellem de abstrakte fællesskaber, som udgør de mest overordnede – og i nogen grad forestillede – relationer, og gruppen, som består af konkrete medlemmer, der løbende mødes og foretager sig ting sammen. I de løse forbindelser er de unge løse forbundet til hinanden gennem eksempelvis interesse, orientering eller æstetik. De løse forbindelser kan eksempelvis opstå mellem elever på et gymnasium, hvis profil forbindes med unge fra nogle særlige ungemiljøer eller ungdomskulturer. Her bliver gymnasiet en slags scene, hvor de unge oplever at møde andre unge, der minder om noget, de selv er eller gerne vil være, og de kan føle et tilhørsforhold til hinanden uden nødvendigvis at kende hinanden særligt godt. De løse forbindelser kan opstå på en specifik årgang fra skolen eller blandt de unge, som altid tager med i byen efter skolefesterne. Der kan også opstå løse forbindelser blandt de rollespillere, der flere år i træk møder hinanden på sommerlejren. Eller blandt unge K-pop-fans, der spotter hinanden på gaden og føler en forbindelse, fordi de bærer nogle fælles æstetiske markører. Løse forbindelser handler m.a.o. om en oplevelse af at høre til i et netværk eller et miljø, der rummer en fælles orientering og horisont, og selvom de unge i løse forbindelser ikke nødvendigvis kender hinanden, bibringer de en følelse af at være en del af noget – og ikke stå helt i verden.

De løse forbindelser kan ændre karakter og blive til grupper eller nære venskaber, men de kan også forblive løse forbindelser. Og selvom de ikke har samme centrale plads som grupper og nære venskaber, fylder de ganske meget for de unge. Det skyldes bl.a., at de er relativt flydende og åbne og dermed udvider feltet af identifikationsmuligheder for de unge, der får mulighed for at prøve sig selv af og udvikle sig i nogle mere bevægelige og afsøgende relationelle sammenhænge. De løse forbindelser udgør desuden en slags ungdomskulturelle offentligheder, hvor det er muligt at blive synlig, føle sig populær og dermed opleve at være en del af et 'godt ungdomsliv'. Samtidig er de løse forbindelser dog ikke fyldestgørende for de unge – de unge er således ofte orienterede mod at fortætte løse forbindelser, så de bliver til grupper eller nære venskaber.

Hvad er løse forbindelser?

'Løse forbindelser' betegner løse bekendtskaber mellem unge, der færdes i samme ungdomskulturelle miljøer eller institutionelle sammenhænge. Begrebet er udviklet med inspiration fra den amerikanske sociolog, Mark Grenovetter (1973), som møntede begrebet 'svage forbindelser'. Baggrunden var, at han fandt ud af, at løse bekendtskaber har langt større betydning for vores hverdagsliv og velbefindende, end man hidtil havde antaget. Selvom der ikke nødvendigvis er tale om relationer, der er afgørende for den enkeltes tilhørsforhold eller identitet, foregår der blandt løse bekendtskaber således en løbende interaktion, som er med til at danne en meningsramme og mulighedshorisont om tilværelsen.

De løse forbindelser kan både være fysiske og digitale, og de minder om de 'massekulturelle stammer', som den franske sociolog Michel Maffesoli (1995) fik øje på i sine studier af fællesskaber i byernes massekultur. De skaber sammenhænge, hvor man kan blive eksponeret for nye muligheder i form af omgangsformer, smagspræferencer, identitetsmuligheder etc., som man måske ikke helt har inde under huden, men bliver tiltrukket eller frastødt af, og som derfor kan være med til at hjælpe en med at definere, hvor man hører til og identificerer sig.

De løse forbindelser har også fællestræk med de relationer, vi selv har kaldt 'crowds' (Katznelson et al. 2018), der er en slags digitale eller fysiske offentligheder, der har en mere flydende karakter, og som kan opstå blandt unge under festivaler, i nattelivet eller blandt unge, der tilhører samme digitale netværk.

Sat på spidsen kan løse forbindelser beskrives som alt det, der blev taget fra de unge under de mange COVID-restriktioner. Her blev de unge, der ikke var de nære venner, ens gruppe eller indgik i ens klasse, i vid udstrækning skåret væk. Alt det der handlede om at hænge ud med venners venner eller dem fra 'miljøet'. Da det ofte er i de løse forbindelser, at de unge oplever at kunne afprøve og udvikle nye sider af sig selv – ligesom det ofte er her, der er mulighed for at etablere mere fortættede relationer – følte det som et stort tab for mange unge.

At kende mange giver kapital

Selvom jeg ikke rigtig kender dem, så kender de nogen, jeg kender. Men det kan også være, jeg synes, de er lidt seje. Jeg følger dem på Instagram, og så følger de tilbage og sådan, så der lidt inspiration dér. Og tit er man jo også i de samme kredse. Man støder lidt ind i hinanden nogle gange, men havde det ikke været for de sociale medier, havde man ikke genkendt hinanden. Eller sådan, ja det vildt fjollet, der er mange jeg følger – mange jeg synes, jeg kender, men som jeg kun kender fra de sociale medier. Og så liker man jo hinandens billeder, så på den måde er der jo også lidt sådan en connection dér.

16 år. Efterskoleelev og storbybeboer

For nogle unge er det at have mange løse forbindelser forbundet med oplevelsen af at trives og have nemt ved at skabe og indgå i sociale relationer. Disse unge oplever at kunne navigere i – og nyder – at være en del af storbymiljøet, være synlige i rollespilmiljøet eller, som en 8. klasses elev siger, at vide at alle på skolen, årgangen og i sportsklubben ved, hvem han er. Nærmest skamfuld beretter han, at det har øget hans popularitet, at dem fra niende er klar over, hvem han er, og at dette har åbnet flere døre for ham: Han bliver inviteret med til flere arrangementer og tager til fester med unge, der er ældre end ham selv.

I ovenstående citat fortæller en anden ung, hvordan hun følger andre unge, som hun deler politiske holdninger, smag eller byrum med, på det sociale medie Instagram. De digitale medier er hermed med til at fremme en oplevelse af at have en relation til andre unge, der minder om hende, uden at hun egentligt kender dem, selv om de måske fra tid til anden støder ind i hinanden i byen. For hende skaber de løse forbindelser en stærk identitet som ung københavnerv, som hun kan læne sig ind i, når hun går til fester eller bevæger sig ud i byrummet, hvilket gør det både sjovere og nemmere at være til stede og deltage der. Samtidig oplever hun, at hendes mange løse forbindelser bekræfter hende i, at hun færdes de rigtige steder og har et godt og spændende ungdomsliv.

De løse forbindelser kan hermed forstås som en slags kapital, hvor det at kende de rigtige eller at blive genkendt af de rigtige understøtter den unges arbejde for at gøre ungdomsliv på den rette måde. Ligesom de løse forbindelser øger den unges muligheder for at prøve sig selv af i de kontekster, hvor det muligvis står og gynger lidt. Der hvor det ikke er helt sikkert, hvordan man bliver modtaget. Men samtidig er det så tilpas løst og upersonligt, at nogle unge – dem, der har andre trygge relationer og vovemodet til det – kan prøve sig selv af.

De løse relationer bliver af flere unge også talt frem som en slags sociale rum, hvor de har mulighed for at række ud og være anerkendende i forhold til de unge, som befinder sig mere i periferien. Her kan de unge,

som mange andre unge af forskellige årsager ønsker at være tætte med, spille en særlig rolle. Det kan være unge, der opleves som særligt sjove, søde, lækre, eller som giver adgang til eftertragtede aktiviteter og oplevelser. Disse 'populære' unge har ofte en særlig position, som er definerende for, hvem og hvordan man kan være del af grupper og nære venskaber. I vores studie taler flere af dem om, at de gerne vil være åbne, imødekomende og inkluderende - også over for de unge, som ikke en del af deres grupper eller venskaber, og som måske opfattes som lidt skæve eller på kanten af ungdomslivet. I de sociale rum, der opstår gennem de løse forbindelser, kan unge i nogen grad mødes på tværs af skel og barrierer, og de, som ellers er i centrum af det sociale liv, kan tale med - eller måske bare smile til - de unge, som er mere i periferien. Eksempelvis fortæller en af de unge om den glæde og lethed, der er i, at alle unge mødes til the i fællesrummet på efterskolen, da det giver mulighed for at gå rundt og sige "hej, og hvordan går det" til alle mulige. Der kan både de mere 'populære' unge og de unge, som har det sværere socialt, opleve sig som del af et rummeligt, inkluderende og mangfoldigt fællesskab. Det er noget, som flere af de unge ser som et ideal, om end det er et ideal, som de har svært ved at praktisere i de mere fortættede grupper og nære venskaber, fordi deltagerne her er langt færre, hvilket nødvendiggør kontinuerlige selektionsprocesser.

Både mere åbent og sværere at afkode

Nu bekymrer jeg mig også bare ret meget om alt mulige ting. Jeg ved, der er ret mange fra årgangen, som ligesom er mere på tværs af klasserne og kender flere på årgangen end andre. Jeg kender fx ikke så mange igen på årgangen på den måde. Så på den måde, så tror jeg også bare tit, at man kan føle sig lidt sådan, at man faktisk ville ønske, at man var lidt mere med på en eller anden måde. Men jeg ved ikke rigtig, hvordan jeg skal komme mere med. Så når jeg er henne i skolen, så det måske også lidt sværere at være helt sig selv og bare slappe af i sig selv, fordi man tit tænker på, hvordan man skal passe ind og sådan noget.

18 år. Gymnasieelev

Der er også unge, der fungerer godt i grupperne og de nære venskaber, men som har svært ved at navigere i de løse forbindelsers virvar af bevægelser og sociale og kulturelle koder, som det fremgår af ovenstående citat fra en ung gymnasieelev fra et profileret gymnasium i København. Denne unge oplever ikke, i modsætning til tidligere eksempler, at de løse forbindelser giver ham den ro, der er i, at andre kender og genkender ham som en del af miljøet. Han ønsker inderligt at kunne begå sig i dette netværk af løse forbindelser, men det opleves som en kamp, da de normer og regler, der skal afkodes for at være med, er svære at håndtere, og nervøsiteten for at træde ved siden af kan være stor. Samtidig er mange af de andre på dette gymnasium allerede i løse forbindelser til hinanden, fordi de tidligere har begået sig i et fælles ungdomspolitisk miljø. Kampen for at blive til en, der også er med som løs forbindelse, kræver at blive set og forbundet med stedet, dets holdninger, æstetik mv. Men det kan være svært at knække koden til, hvordan det skal gøres.

De løse forbindelser manifesterer sig også ofte i større digitale netværk og på sociale platforme. Disse netværk og platforme giver på den ene side adgang for, at rigtigt mange unge kan deltage. De digitale rum, som de løse forbindelser udspiller sig inden for, er langt mere åbne og tilgængelige end de digitale rum, som grupper og nære venner udspiller sig inden for. I de større tråde og netværk, som de løse forbindelser etableres igennem, er det eksempelvis ofte muligt at tilføje nye unge, ligesom det er muligt at være med

uden egentlig at give sig til kende. Derved kan unge, som er placeret på kanten af det sociale liv, i nogen grad få adgang til at deltage, selvom koderne ofte kan være svære at afkode og navigere i, hvilket kan gøre en aktiv deltagelse ganske udfordrende. Vi har eksempelvis mødt unge, der er en del af en stor fælles Messenger-fest-gruppe, hvor det principielt er muligt at invitere og blive inviteret med til fest. Samtidig kan de unge i gruppen opleve, at det ikke nødvendigvis er et forum, hvor de har mulighed for at spørge, hvor festen bliver afholdt, og hvilken slags fest det er – der er for stor risiko for ikke at få svar eller at få et svar, der er ubehageligt, hvis de rammer skævt ind i det sprog og de koder og normer, som er samlende for de løse forbindelser, som er etableret i gruppen. Ovenikøbet er der i det digitale også rigtigt mange tilskuere til den ubehagelige konfrontation, idet man træder tydeligt frem som individ, hvis man skriver eller kommenterer på de fælles tråde, hvor alle kan kigge med. Det er også på de sociale medier, at de unge bliver konfronteret med, hvad andre unge laver. Her kan de unge, der har mange løse forbindelser, få lov at vise deres sociale liv og trivsel frem – enten i antallet af følgere eller ved billeder fra den store fest. Hvorimod unge uden den samme succes konfronteres med deres manglende adgang til spændende netværk.

Hos de unge, der står på kanten af det sociale liv og i ydrepositionen i deres grupper, kan de løse forbindelse imidlertid også blive der, de søger hen for overhovedet at blive en del af et ungemiljø eller en ungdomskultur. De kan hægte sig på de løse forbindelser ved eksempelvis at blive inviteret med til store fester eller blive set og evt. få mulighed for at tale med de mere populære unge. Samtidig kan det være ganske udfordrende at befinde sig i ydrepositioner og bevæge sig i et rum af løse forbindelser – især hvis de unge bærer på et håb om at fortætte forbindelserne til en gruppe eller et nært venskab. Omvendt kan deltagelsen i dette rum skabe en følelse af at være en del af et større og mere udefinerbart netværk af løse forbindelser. At de i det mindste ikke er helt alene i verden.

Opsamling

- Løse forbindelser er en fællesskabsform, som tilbyder de unge at indgå i og opleve sig som en del af større og løsere ungenetværk. De løse forbindelser giver unge en oplevelse af at være en del af et ungemiljø eller en ungdomskultur – eller bare som en del af et ungdomsliv i den bredeste forstand.
- Løse forbindelser har en relativt åben og inkluderende form, og adgangen til deltagelse kan være nemmere end i grupperne og de nære venskaber. De unge kan lettere koble sig (midlertidigt) til andre unge og også herigennem at komme i nærheden af de mere 'populære' unge og de attraktive grupper og aktiviteter, som de kan skabe adgang til.
- Omvendt oplever de unge, at det kan være meget svært at afkode det gældende sprog, stilen og normerne i de løse relationer, hvorfor der er en stor risiko for at træde ved siden af. Og fejltrin i denne fællesskabsform forstærkes ofte af at være synlige for rigtigt mange unge som følge af fællesskabsformens relativt åbne og netværksprægede karakter. På samme måde bliver de unge i denne fællesskabsform også vidne til andre unges mere fortættede relationer med hinanden, der også kan komme til udtryk i de rum, hvor de løse relationer udspiller sig.
- Mens løse forbindelser kan være mere åbne og tilgængelige også for unge i yderkanten, så kan det være svært for disse unge at bruge deres løse forbindelser til opbygge mere fortættede relationer. Samtidig kan være meget krævende hele tiden at befinde sig i de løst strukturerede rum, hvor man

ikke har sikre faste relationer og konstant må arbejde for at kunne være med for ikke at risikere ensomhed.

Grupper

Grupperne fylder meget i de unges fortællinger. Deres hverdagsliv synes at være propfuld af grupper, som hænger ud sammen, gør ting sammen, har samtaler på Messenger, og grupperne tager en betydelig del af de unges tid, energi og opmærksomhed i hverdagslivet. Generelt er grupper den fællesskabsform, hvor det bliver tydeligst, at der virkelig er noget på spil for de unge. I grupperne er der konstant positioneringer, arbejde og kampe i gang. Det er her, det både gør rigtig godt og rigtig ondt.

I en gruppe har man noget særligt med hinanden, måske ligefrem en fælles gruppeidentitet. Det er vigtigt for de unge at være en del af en gruppe – hvad enten det er i skolen, i idrætsklubben eller på de sociale medier. De unge, der ikke er en del af en gruppe, oplever ofte at mangle et ståsted eller et tilhørsforhold i hverdagslivet, og de unge, der hænger på kanten af en gruppe, arbejder benhårdt for at hægte sig på – det vender vi tilbage til.

En gruppe består af et antal unge, som er forholdsvis afgrænset og veldefineret, men gruppens størrelse er alligevel i bevægelse og foranderlig. Der er som regel mere end to i en gruppe, men sjældent så mange, at de unge ikke oplever at kende hinanden ganske godt. I hver gruppe kan der være frafald og nytillkomne, hvilket forandrer gruppestørrelsen over tid. Gruppen kan imidlertid også udvides og indskrænkes momentant, afhængig af hvad gruppemedlemmerne mødes om. Ved fester udvides gruppen som regel, mens et mindre antal gruppemedlemmer også kan 'bryde ud' og gøre noget sammen uden resten af gruppen. Oftest med fokus på det mere fortrolige og intime, som ikke kan få plads, hvis alle er samlet. Som regel er der imidlertid en 'kerne' af faste gruppemedlemmer, som tager initiativ til eller har adgang til de fleste aktiviteter, og nogle mere løse deltagere, der ikke deltager i alting, enten fordi de har deres primære opmærksomhed rettet mod andre grupper, eller fordi de ikke er fuldt integreret i gruppen.

Hvad er grupper?

Grupper skal i denne sammenhæng forstås som en samling af unge, som oplever at være fælles om noget. Betegnelsen grupper bruges i kemien og matematikken for elementer som har noget til fælles, og som i perioder udgør en enhed. Grupper kan lede tankerne over på populære referencer, på cliken, på den amerikanske high school-film, sportsfrekaks, de 'populære', nørderne. De, der samles om runde borde til frokosten, og hvis forskellige æstetiske udtryk gør det let af adskille og inddele dem.

Læringsteoretikeren Étienne Wenger understreger med sit begreb 'praksisfællesskaber' netop gruppernes praktiske funktion i hverdagen, og at grupperne er en arbejdende enhed. Grupper gør ting sammen, og samtidig tilpasses formålet med at være sammen og de måder, man er sammen på, kontinuerligt.

Jensen og Halkier's praksisteori (2008) understreger betydningen af de sociale ordner, som bliver til over tid. I hver gruppe findes en række normer for, hvad der anses som passende. Gruppens medlemmer forhandler og performer passende adfærd, stil, omgangsform, men er også påvirket af det, vi kalder fællesskabskategorier såsom køn, nationalitet o. lign. Dette arbejde pågår hele tiden og gruppen er således altid i forhandling.

Dermed er grupper også en kamplads, hvor ikke blot normer, stil og omgangsformer er til forhandling. Gruppens medlemmer indtager og bliver også tildelt forskellige positioner i gruppen mellem at være i centrum eller i periferien. Positionerne giver forskellige muligheder for at definere og forhandle, hvad man gør i gruppen, hvad der er passende at gøre og dermed også, hvem der 'får lov' til at være med og på hvilke måder.

Grupper opstår primært i institutionelle sammenhænge

Gruppen er for mange af de unge karakteriseret ved at udfylde en helt lavpraktisk funktion: den organiserer hverdagen. Det er gruppen, den enkelte unge hænger ud med efter skole, spiser frokost med, går i klasse med, laver aktiviteter med, fester med etc. Gruppen er nærmest en strukturerende kraft i den enkeltes ungdomsliv. Gruppen kan både være voksenfaciliteret og selvorganiseret. Langt de fleste unge, som vi har talt med, fortæller, at deres grupper er opstået i institutionelle sammenhænge og dermed ikke nødvendigvis er selvvalgte. Men nogle grupper rækker imidlertid ud over disse sammenhænge og lever videre uden de professionelle organisering. Det kan fx være en gruppe, der etableres i en uddannelsessammenhæng, men undervejs begynder deltagerne at ses i fritiden og fortsætter med at ses efter endt uddannelse. I denne proces kan venners venner eller venner fra andre institutionelle sammenhænge komme til, mens andre evt. hægtes af.

Både voksenfaciliterede og selvorganiserede grupper kan skabe inkluderende og ekskluderende rammer. Voksenfaciliterede grupper kan skabe 'mødet med de andre', hvor de unge får hjælp til at møde unge, de ellers ikke ville møde, og samtidig få hjælp til at rammesætte gruppens normer og omgangsformer. Blandt de unge, vi har talt med, er der eksempler på, at det fungerer godt, at visse grupper bringer disse normer og omgangsformer med sig videre, hvis gruppen overlever uden den voksenfaciliterede rammesætning. En ung gamer fortæller eksempelvis om, hvordan en klublærer fik indført, at der skulle tales ordentligt til hinanden under gaming – og dette er fortsat, selvom lærerne ikke længere er ansat, og gruppen nu gamer sammen i deres fritid.

De voksenfaciliterede grupper kan modsat også fastlåse unge i grupper, som de ikke oplever at blive inkluderet i eller ønsker at være en del af, fordi deres positioner og identitetsmuligheder i gruppen er problematiske og udfordrende. I disse grupper kan eksklusion og mobning også trives. Gruppen risikerer at blive en art kampzone, hvor den unge forsøger at tilkæmpe sig en yderposition i gruppen. I andre tilfælde kan den unge ende i en slags dødvande, måske ignoreret og usynlig, men inden for rammen af gruppen, som vedkommende ikke kan forlade, da den er indstiftet af de professionelle. I begge tilfælde ender den unge som en slags 'outsider within'. Den unge er her til stede, med aldrig rigtigt inkluderet i sociale interaktioner.

I de selvorganiserede grupper kan de unge mødes på tværs af institutioner og med netop de andre unge, som de ønsker at bruge tid med. De kan mødes om netop det, der interesserer dem, og som de oplever at have til fælles. Ligesom de kan mødes på de måder, de selv ønsker at mødes på. Men også her kan opstå både usynlige og synlige eksklusionsmekanismer, mobbeprocesser mv., hvor en ung fx ikke bliver inviteret med til alle arrangementer eller bliver ignoreret i samtaler el.lign.

Grupper tilbyder tilhør i hverdagen, hvis man kender koderne

Jeg har også kommet til at kysse med nogle drenge, hvor fx en anden havde haft noget med ham. Men det var i tredje klasse eller sådan noget, hvis jeg forstår det ret, og det vidste jeg slet ikke. Det finder jeg så ud **efter**. Altså den gruppe, de piger, de havde været venner virkelig længe, altså det havde været en gruppe i ret lang tid. Så når jeg kommer ind i, deltog, er den nye, så vendte alle ryggen til mig, og de snakkede ikke til mig, og jeg forstod ikke en skid. Og så endte det med at de pludselig bare sagde, jamen hvad, hvad fuck har du gang i og blablabla, og så blev det et stort drama ud af det.

16 år. Gymnasieelev

Grupperne har en strukturerende og praktisk funktion for, hvem de unge gør noget sammen med i hverdagen. Grupperne kan både mødes om at spille fodbold eller snakke over et måltid. Men grupperne er også bundet til mere risikobetonet adfærd såsom druk og rygning. De unge i en gruppe kan i nogen grad til- og afkoble sig, være med til eller tage afstand fra de forskellige aktiviteter, gruppen mødes om. Men det kræver, at de unge meningsfuldt kan redegøre for, hvorfor de vælger noget til og andet fra. Ligesom det er en forudsætning, at de kan afkode og mestre de normer for sprog og omgangsform, gruppen er konstrueret omkring. Det kan give fx point at være god til at feste og drikke, men hvis man i festlighederne pludselig kysser med 'den forkerte', kan det skabe splid i gruppen, og som det fremgår af ovenstående citat, kan den unge risikere at blive afvist og udelukket fra gruppen.

Humor er et andet eksempel på den betydning, som de unge tillægger gruppens sprog og omgangsform, og det nævnes på tværs af de unge i vores interviews som et væsenslement i gruppen. Humor og jokes beskrives som en slags 'lim', der binder gruppen sammen. Det at have det sjovt og kunne joke sammen fremstår nærmest som en betingelse for det at være en gruppe og som hele formålet med gruppen. I mange grupper udvikles der da også en intern – og oftest lidt grov – humor, hvor situationer og hændelser, der betragtes som komiske og sjove, løbende genfortælles og nyfortolkes - ofte til stor morskab for gruppemedlemmerne. Det kræver således et ganske indgående kendskab til en gruppes historik, hvis man skal forstå humoren og mestre omgangstonen, hvilket på den ene side kan understøtte det særlige tilhørsforhold og den særlige identitet, de unge oplever i gruppen. På den anden side kan det også gøre det svært at blive fuldt optaget i gruppen. Samtidig er humor også et svært og risikofyldt element i grupperne. Både fordi den enkelte unge selv risikerer at fremstå kikset eller for grov og risikerer at støde eller såre andre. Og fordi man risikerer selv at blive stødt eller såret af andres bestræbelser på at være sjove. Humor er med til at binde gruppen sammen, og netop derfor er der så meget på spil for den enkelte unge, der gennem sin evne til at mestre humoren demonstrerer sit værd og tilhørsforhold eller mangel på samme ved at mestre eller ikke mestre humoren.

De svære positioner; centrum vs. ydre kant

I vores samtaler med de unge bliver det tydeligt, at forskellige grupper i vid udstrækning er placeret i et hierarkisk forhold til hinanden, ligesom forskellige unge i specifikke grupper ofte er placeret i et hierarkisk forhold til hinanden. Groft sagt er der således både populære og mindre populære grupper, ligesom der er po-

pulære og mindre populære gruppemedlemmer, hvilket vi allerede var inde på i afsnittet om 'løse forbindelser'. Både grupper og gruppemedlemmer kan hermed befinde sig i både centrum og periferi. Vi starter på gruppeniveau.

Nogle grupper kan være yderst attraktive og optage meget plads i de unges bevidsthed - ikke alene blandt dem, der deltager i disse grupper, men også blandt de unge, der befinder sig i deres nærhed. De populære grupper kan fylde så meget, at de udgør en slags epicentre i klassen, på årgangen, i sportsklubben og de øvrige arenaer, som grupperne befinder sig og praktiseres på. De populære grupper kan ofte sætte en dagsorden og indtage en scene, og de er derfor også noget, de andre grupper eller individer rundt omkring dem refererer til og forholder sig til. De har søgelyset rettet mod sig, mens andre grupper i højere grad går under radaren og får mindre opmærksomhed fra omgivelserne. Det er dog ikke alle steder, at der er lige store forskelle mellem grupperne eller ligefrem et popularitetshierarki. Men på de arenaer, hvor de unge ikke oplever, at der er kamp om popularitet, så er det omvendt noget de bemærker og lægger vægt på, når de beretter om grupper i vores interviews.

Inden for grupperne er der ligeledes forskellige positioner, hvoraf særligt positionen i centrum af gruppen ofte er den, de unge oplever som den højest rangerede position i gruppen, og positionerne i yderkanten af gruppen, som oftest er de lavest rangerede, giver anledning til megen arbejde og suger meget energi til sig. I centrumpositionen, hvor de 'populære' unge befinder sig, skal der ofte balanceres mellem at invitere alle ind og skabe god stemning, samtidig med de unge i centrum af grupperne er tættere på nogle medlemmer end andre og ofte er afhængig af at skabe nogle eksklusive rum omkring disse personer. Disse eksklusive rum og andre fortætninger i grupperne, hvor to nære venner mødes for sig selv, kan give anledning til en lang række konflikter – også indre konflikter hos gruppemedlemmerne. Det skyldes, at mantraet for mange af de unge er, at alle i princippet skal kunne være med, at der skal være plads til alle, og at alle bør være tætte med hinanden. Som centre og populære er de unge både dem, der organiserer og orkestrerer gruppens praksis. De skal både mestre at være inkluderende og åbne, men står også for skud for de andre medlemmer i gruppen; de kan opleve at fejle, hvis ikke de mestrer balancen mellem at være både in- og ekskluderende, og som følge af centrumpositionen kan fejlene blive meget synlige og risikere at skubbe til deres centrale position i gruppen.

Altså man skal være sådan **på**, hvis gerne vil ind i gruppe med dem man sådan snakker med normalt. Så jeg skal være hurtig, hvis jeg skal nå med ind i deres gruppe

14 år. Folkeskoleelev

Og så er der de unge, der står på kanten af en gruppe, og som cirkulerer rundt i ydrekanten og forsøger at hægte sig fast på gruppen. Det er som regel forbundet med et meget stort arbejde, hvor der dagligt skal gøres en indsats for at få lov til at være med – hvilket eksempelvis beskrives som en slags 'pleaserposition', og hvor der er stor risiko for at blive udnyttet. I vores samtaler med de unge berettes der fx om at være den, der rydder op, hjælper med lektierne, eller som altid ændrer sin kalender for at tilpasse de andres planer. Eller, som citatet viser, skynder sig at byde sig til, for ellers risikerer vedkommende ikke at blive spurgt. Det er unge, som oplever, at de godt kan undværes i gruppen, og derfor må de kontinuerligt vise deres værd. For mange af disse unge synes strategien at være: Hellere at være lidt med, end slet ikke med, også

selvom det ikke blot er en arbejdskrævende, men også yderst smertelig position. De unge, der er i yderkanten, er ofte yderst bevidste om, at de har denne position. Og skulle det være gået deres næse forbi, bliver det tydeligt for dem, når de opdager, at centralt placerede medlemmer i gruppen har en eksklusiv Messenger-tråd, som de ikke er en del af, hvilket bl.a. betyder, at de ikke bliver inviteret til bestemte fester, arrangementer, gåture eller the-drikning, som de andre i gruppen pludselig uploader film og billeder fra på de sociale medier. Den digitale kommunikation i gruppen kan altså på den ene side usynliggøre en række relationelle processer i gruppen, som gør det svært for de unge i yderpositionen at orientere sig mod og melde sig ind. Og på den anden side understreges denne yderposition yderligere, når de sociale medier bruges som en scene, hvor gruppefester og aktiviteter vises frem og understreger for de unge i yderpositionerne, at de ikke er helt inde – og rigtigt med – i gruppen.

Yderkantpositionen kan opleves som fin, hvis den er selvvalgt, og hvis den unge har andre grupper at være med i. Flere gamere, vi har talt med, beretter eksempelvis, at det er fint at være på kanten i grupperne i klassen, fordi den centrale gruppe er deres gamerfælleskab. Men også hvis den unge indtager en yderposition i en gruppe, der opleves som attraktiv, kan det opleves mindre signifikant, hvis vedkommende indtager en mere central position i en anden gruppe, der ikke opleves helt så attraktiv. Men for nogle unge er der kun én gruppe, der tæller, og de kan være så optagede af at hægte sig fast på denne gruppe, at det bliver et næsten altopslugende projekt med utallige nederlag til følge og med stor betydning for deres hverdagsliv og oplevelse af social trivsel. Her ender deres arbejde og fokusering på at opnå (eller genetablere) en plads i en bestemt gruppe med at fastlåse dem i en yderposition og afholder dem fra at kunne bevæge sig ind i andre mere givende og tilgængelige relationer og grupper.

Opsamling

- Grupper er yderst centrale i de unges fortællinger. Langt de fleste fortællinger om sociale relationer er centreret omkring grupper, fordi grupperne ofte udgør et væsenslement i den praktiske organisering i de unge sociale liv. Det er der, de tilbringer tid og gør ting sammen.
- Langt de fleste grupper er opstået i institutionelle rammer, og institutionernes rammer, kulturer og normer er rammesættende for dannelse og adfærd i grupperne. Det kan både understøtte gode gruppedynamikker, men nogle unge kan også tvinges til at være i grupper, som de mistrives i. Både gode og de dårlige rammesætninger kan sætte spor under og efter de unges ophold i institutionen.
- Gruppernes særlighed opstår gennem normer for adfærd, omgangsformer, sprog mv., der er koblet til en særlige historik og et tilhørsforhold, som gruppe-medlemmerne deler med hinanden. Det kræver et stort arbejde at tilegne sig og mestre koderne korrekt, særligt fordi de løbende forandrer sig og er til forhandling. Dermed er unge i yderkanten, der ikke er med i alle gruppesammenhænge, i stadig risiko for at falde ved siden af og uden for. Yderpositionen er på konstant arbejde for at kunne hægte sig på gruppen og tilkæmpe sig en plads i denne.
- Nogle gruppers særlighed fremstår mere tiltrækkende end andre, og der kan derfor opstå et popularitetshierarki mellem forskellige grupper. De mindre populære grupper er i sagens natur mindre attraktive, og i visse sammenhænge kan unge opleve sig utilstrækkelige, hvis de ikke kan få adgang til de mest populære grupper. Både de populære grupper og den populære i den enkelte gruppe

har derfor meget på spil, og det er en svær position at få og indtage, selvom den også er yderst attraktiv. Men samtidig er det også den position, som kan være afgørende for, om mindre populære unge i yderkanten kan være med.

Nære venskaber

De nære venner har stor betydning for de unge, og langt de fleste unge, vi har talt med, kan fortælle om en eller to unge, de betegner som særligt tætte relationer. De unge forbinder en nær ven med tryghed, tillid, stabilitet og sikkerhed. Den nære ven er en, du er tæt med, en du kan stole på, en der ikke går bag ryggen på dig, en du betror dig til, en du kan dele alt med. Med den nære ven kan du være helt dig selv – hvad end du er udmattet, kedelig eller højtråbende. I modsætning til de unges fortællinger om gruppen rummer beskrivelserne af nære venskaber også oplevelsen af at dele seriøse, svære og personlige problemstillinger. De nære venskaber knytter sig derfor også til at være i en fortrolig tosomhed afgrænset fra andre. Derfor taler de unge som oftest også kun om at have en eller to nære venskaber, da det ikke fremstår som muligt at etablere denne tosomhed i mange relationer.

Det nære venskab beskrives ofte som en relation, der er langvarig. Det er i mange tilfælde en person, der har holdt ved gennem mange år, og som den unge har fastholdt venskabet med gennem mange af de skift i de unges hverdagslivsarenaer, der følger af institutionelle overgange som skoleskift mv. Det betyder samtidig, at de nære venskaber ikke nødvendigvis er koblet til de unges hverdagsstruktur, såsom skole, uddannelse, fritidsaktivitet mv. Nogle unge beskriver, hvordan deres bedste ven er én, de mødte i børnehaven eller i folkeskolen, og som de ikke længere ses så ofte med, men som de ved, de altid kan kontakte, og som altid kan kontakte dem. Selvom deres nære ven er flyttet, har skiftet skole eller går på et andet gymnasium, er det muligt for de unge gennem digitale platforme at opretholde daglig og tæt kontakt, selvom de ikke træffes så ofte.

Der er også unge, der beskriver den tætte ven som en forholdsvis nyetableret kontakt, dog med samme kvaliteter; tryghed, tillid og sikkerhed. Disse lidt nyere nære relationer er ofte forbundet med transitionsprocesser, hvor de unge i en ny betydningsfuld sammenhæng oplever at møde en anden ung, som de bare klikker med, kan forbinde sig med og skabe en ny ungdomsidentitet sammen med. Det kan handle om, at den unge i forbindelse med transitionsprocesserne ofte oplever at ændre sig og få behov for andre typer snakke og samvær, som deres gamle venner eller deres forældre ikke kan varetage. Det kan eksempelvis være nære venskaber, nogle unge etablerer under deres år på en efterskole. Her

Hvad er nære venskaber?

Nære venner kendetegner den mest fortættede sociale relation i de unges liv. Forestillingen om den nære ven har en nærmest mytisk og romantiseret karakter i litteraturen, filosofien og i popkulturens repræsentation af 'den bedste ven'.

Filosoffen Hannah Arendt (Nixon 2015) er en af de tænkere, der har sat ord på venskaber. Hun beskriver, hvordan det netop var de helt tætte venskaber, som støttede hende gennem den alvorlige modgang hun mødte i livet, både i hendes møde med Nazismen og de voldsomme reaktioner på hendes forskning. Arendt definerer de nære venskaber som reciproke relationer, hvor man gensidigt vil hinandens bedste, og hvor man stadig er trofast, når man begår fejl eller mødes af modstand.

Nære venner adskiller sig fra romantiske og erotiske forhold, fordi de ikke har den samme intensitet og smerte. Men de nære venskaber skal kontinuerligt passes, og man skal investere sin tid, interesse og opmærksomhed i hinanden for at fastholde den nære relation. Et arbejde, som Giddens (1991) påpeger, også handler om, at man i de helt tætte venskaber viser hinanden, hvem man er som menneske, og at man i denne gensidige udveksling kan udvikle sin selvidentitet. Man bliver altså også til gennem de helt nære relationer. Anders Petersen (2016) beskriver hvordan præstation i dag også gælder privatlivet, hvor oplevelsen af konstant at skulle præstere på mange forskellige parametre i ungdomslivet er blevet en præmis. Det at have et nært og helt tæt venskab, bliver således endnu en præstation, og står man uden, opleves det som om, at man har fejlet i at kunne danne de rigtige relationer. Det tætte venskab, som i Giddens optik er medvirkende til udvikling af selvidentitet, må hermed nuanceres i lyset af præstationskulturen som et grundvilkår hos nutidens ungdomsliv. De unges nære venskaber er ikke blot en arena for udvikling, de er altså også en arena for enormt pres.

er de gamle folkeskolevenner på afstand, og tætheden og intensiteten forstærket, hvilket kan kompensere for den langvarighed, der ellers synes at være en afgørende forudsætning for det nære venskab.

Den nære ven giver tryghed og sikkerhed

Ja, jeg er sgu lidt dårlig til at åbne op. Så når jeg endelig gør det, så er det med sådan nogle personer som jeg bare ved, at jeg har. Jeg ved, at hvis jeg siger det her, så er der ikke noget der ændrer sig, og de forstår det. Det er fedt. Så det er super høj tiltro, og det er virkelig fedt at have sådan et venskab, som jeg ikke ville have fået, hvis ikke jeg havde været på efterskole. Så det er jeg super taknemmelig for.

17 år. Gymnasieelev

Trygheden og stabiliteten er tæt knyttet til den overordnede beskrivelse af den nære ven. Der er en ro forbundet med, at denne type relation ikke i samme grad konstant skal opretholdes og genetableres, men at den netop er stabil og sikker – også over længere perioder uden fysisk kontakt.

De unge i studiet fortæller, hvordan deres nære venskaber kan give dem mod på at turde at være udadvendte og opsøgende og bevæge sig ind i grupper og større sociale kontekster, som er nye, eller som den unge ikke har etablerede relationer i. Både enten helt konkret ved, at den nære ven er til stede i samme rum, eller blot ved bevidstheden om, at der er en, der altid er der og altid bakker op. Ved så at sige at have en nær ven, 'der har din ryg', kan trygheden fra denne nære relation påvirke den unges sociale relationer på andre arenaer.

Oplevelsen af nære venskabers stabilitet handler for de unge også om at opleve at få støtte og tilgivelse - også i de situationer, hvor de oplever at have sat sig selv i spil og ikke helt er lykkedes, dvs. har dummet sig eller været for meget. Nære venskaber er altså både der, hvor man er tryk ved at vise sig selv frem, og hvor man kan finde trøst og tilgivelse.

Men nære venskaber kan også brydes. Det nære venskab kan ændre form og blive til en anden type og mindre nær relation. Det kan ske, hvis den store tillid og det nære bånd brydes, fx ved at den ene part går bag ryggen på hinanden. Men der er også eksempler på, hvordan nære venskaber kan krakelere, hvis der eksempelvis kommer en ny ind i klassen og nærmest overtager den enes plads. Disse brud kan være meget dramatiske og kan minde om brud i parrelationer, og i visse tilfælde kan disse brud blive ved med at gøre ondt meget længe. De unge bliver ved med at længes efter det brudte nære venskab og den skønne tid, de havde sammen med den gode ven, og de kan have svært ved at etablere nye nære venskaber, fordi de ikke kan være leve op til mindet om den nære ven. Det er, hvad vi i næste afsnit om transitioner definerer som 'zombie-relationer' – relationer som bliver ved med at spøge i den unges liv.

Nære venskaber som – midlertidigt – holdepunkt

Jeg har siden folkeskolen ikke haft nogle faste at gå til, det har virkelig skiftet meget sådan siden folkeskolen. I de helt små klasser, der var det vel fint nok. Men så i sådan midten af tiende, der blev jeg lidt sådan mobbet og holdt udenfor og sådan noget. I syvende klasse der fik vi blandet klasser, og der kom jeg faktisk ind i en rigtig god klasse, hvor at vi så i syvende, ottende, niende fik et rigtig godt fællesskab. Det er derfor, vi også sådan stadig snakker sammen, fordi at vi havde et ret godt fællesskab. Det var nok først i niende klasse, at jeg sådan for alvor faktisk begyndte at føle mig velkommen med de der piger fra klassen. I syvende og ottende, det var også fint, men der var mig og en fra min klasse sådan meget bundet sådan kun os to agtig. Vi skilte os ud fra de andre, men det var nok bare fordi, jeg havde en, jeg følte mig tryk ved, sådan fordi hun ville gerne mig.

18 år. Eux-elev

Nogle af de unge, vi har talt med, kan ikke fortælle om at være tilknyttet til en gruppe, og nogle af de unge fortæller, at de generelt trives dårligt i grupper. Til gengæld kan de have en eller to nære venner. Det er unge, som generelt har svært ved at etablere sociale relationer. De unge fortæller, hvordan de knytter sig til en enkelt person i klassen eller foreningen, og hvordan de to så gør de ting sammen, som de unge ellers gør i grupper. For disse unge virker det som om, at den nære ven både har den praktiske funktion, som gruppen i almindelighed udfylder i de unges liv: De snakker sammen i pauserne, arbejder sammen i grupper, følges hjem og følges til fester. Samtidig er den nære ven her også det stabile, trygge holdepunkt og den relation, som giver de unge social opbakning i det daglige sociale liv. En slags alt-i-en-relation. Mens den nære ven hos de fleste unge fortælles frem som den særlige person, de unge selv har valgt at have et tæt forhold til, så synes den nære ven for disse unge ofte at være en relation, som er båret af nødvendighed. Fordi de ikke ønsker eller kan være en del af de grupperelationer og nære venskaber, som de andre har. Og i mindre grad fordi den nære ven har nogle særlige kvaliteter, som de kan forbinde sig selv med. Måske derfor bryder disse nære venskaber også ofte sammen, når der sker skift i gruppernes sociale struktur, eller når de unge skifter til andre uddannelsesinstitutioner eller skifter fritidsaktiviteter.

Den mytiske ven

Jeg søger stadig en bedste ven, hvor jeg tænker, det er en, jeg altid kan stole på, en jeg altid kan tale med om tingene, fordi det føler jeg ikke, at jeg kan med, med nogle af mine venner: De kan komme til mig, men jeg har ikke lyst til at komme til dem med mine problemer, så er det min mor jeg snakker med. Jeg mangler en rigtig god ven, jeg bare altid føler kan være der for mig og lytter på mig. Jeg har prøvet at tale med mine venner om nogle af tingene, og det kan godt være at de lytter på mig, men jeg føler ikke, jeg får den hjælp, jeg har brug for. Det er sådan lidt svært at forklare, hvad jeg har brug for, men jeg lader bare være med at komme til dem, og det kan man jo ikke sige noget imod, fordi hvis jeg ikke kommer til dem, så kan jeg jo ikke sige, at de ikke hjælper.

16 år. I forløb for sårbare unge uden for uddannelse

De unges beskrivelser af den helt nære ven som en, der er der i tykt og tyndt, og som har været en del af dit liv i en længere periode – en der kender dig 'rigtigt' – minder om den klassiske fortælling om 'den eneste

ene'. Denne nærmest romantiserede ophøjelse af den bedste ven er tilknyttet en række nærmest uopnåelige associationer. Når nogle unge kan fortælle om sådan en helt særlig ven, så kan det hænge sammen med, at det ofte er en relation, som ikke indgår i deres hverdagslige institutionelle arenaer. For disse unge kan denne relation – deres bedste ven – få lov eksistere i al sin pragt, fordi den ikke er strukturerende, funktionel og til forhandling i hverdagen. Men derimod får lov at blive i særlige rum og brugt til særlige ting. En funktion og person, som de unge kan kalde frem, når der virkelig er brug for det, snarere end relationer, der fylder til glæde og besvær i hverdagen.

For andre unge kan den ophøjede fortælling om 'den bedste ven' gøre det svært for dem at se værdien af de mange betydningsfulde relationer, de ellers har – fordi drømmen om den eneste ene tætte ven overskygger virkelighedens relationer. Disse unge ønsker inderligt at få denne særlige tætte ven, det tætte bånd. De kan være en del af flere grupper, have ganske nære venskaber eller stærke bånd med deres familier. Men opfattelsen af at stå uden et nært venskab, som kan leve op til den mytiske forestilling om 'den bedste ven', kan resultere i, at de unge ikke oplever, at de har det sociale liv, de mener, de burde have. Det kan give en oplevelse af at have fejlet i etableringen af sociale relationer, og som det er tilfældet for den unge i citatet ovenfor, kan det resultere i en konstant søgen efter den helt nære relation. For nogle unge betyder det, at de oplever at stå alene og uden for det samvær, som andre har.

Opsamling

- Det nære venskab er en relation, som forbindes med tryghed, tillid og tilgivelse. Det nære venskab skal ikke i samme grad som grupper konstant opretholdes og genetableres, men forbindes af de unge med stabilitet og sikkerhed, som også kan fastholdes over længere perioder uden fysisk kontakt.
- Den nære ven er den, de unge kan dele deres inderste tanker og problemer med. Ligesom den nære ven kan give de unge sikkerhed og rygstød til at begå sig i andre mindre fortættede relationer i deres liv.
- For nogle unge bliver det næsten mytiske ideal om 'den bedste ven' nærmest umuligt at leve op til. Disse unge oplever en mangel og en tomhed, fordi de ikke har den bedste ven, de drømmer om, men konstant søger efter. Det kan samtidig betyde, at de ikke værdsætter de relationer, som de allerede har.
- For andre unge, som har svært ved at danne relationer, kan det nære venskab være motiveret af nødvendighed. Den nære ven bliver for dem ofte en relation, som skal udfylde alle funktioner i de unges sociale liv på den pågældende arena. Det resulterer i en meget sårbar relation, som ofte opbrydes ved skift i det sociale liv.

C. Ungdomslivets transitioner og relationernes forandringer over tid

Mens modellen med relationernes fire cirkler i afsnit A repræsenterer et øjebliksbillede af ungdomslivets forskellige fællesskabsformer, dvs. et synkront blik på, hvordan unges sociale relationer fordeler sig nu og her, så vil dette afsnit føje et tidsligt, diakront, perspektiv til billedet af unges relationer og deres betydning for unges sociale trivsel og mistrivsel. Det diakrone perspektiv tilbyder et blik på de bevægelser, som foregår både mellem de fire forskellige fællesskabsformer, men også et blik på, hvordan relationer bliver til, forandres og nogle gange genetableres gennem ungdomslivets mange faser og overgange. Det diakrone perspektiv understreger, hvordan ungdomslivets fællesskabsformer i høj grad er dynamiske og foranderlige.

Ungdomslivets skift og overgange

Jeg er muslim, og når jeg gør noget forkert, så retledte han mig. Og det sætter jeg pris på, for det ville kun en rigtig ven gøre. En bekendt, som jeg plejer at tage ud med, han ville nok tilbyde dig endnu en joint, hvis det er det, man laver, eller endnu en drink. Eller sige til dig, hvornår skal vi drikke igen, eller hvornår skal vi ryge næste joint. Men min anden kammerat, han siger jeg bare skal lade være, fordi det er bedst for mig selv, og jeg ved godt, det er bedst for mig selv.

18 år. Gymnasieelev

Selvom overgange i ungdomslivet også omfatter skift af fritidslivsaktiviteter og flytning til nye byer, så er det skift mellem uddannelsesinstitutioner, som fylder mest i de interviews, vi har lavet med unge. Til trods for at forandringer i de unges sociale relationer over tid primært er en følgevirkning af de unges uddannelseskift, så kan det modsatte også være tilfældet: At de unge skifter folkeskole, stopper på en efterskole eller skifter til et andet gymnasium, fordi de ikke er socialt integreret og måske ligefrem lider af alvorlig social mistrivsel. Selvom det er et omfattende og alvorligt valg, så fortæller flere unge, at et skoleskift også figurerer som en konkret mulighed for at stoppe social mistrivsel.

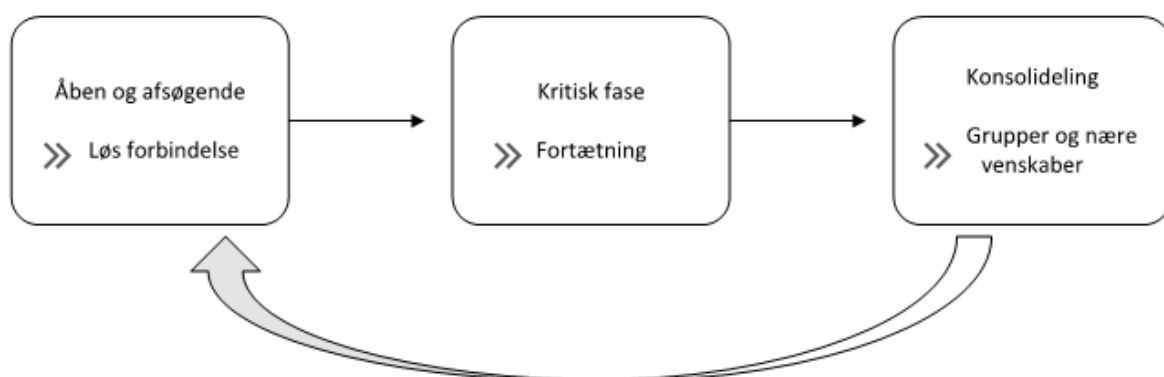
Selvom institutionelle skift står stærkt i de unges fortællinger om, hvordan deres relationer forandrer sig, er der også forandringer knyttet til pubertet og asynkrone bevægelser ind i ungdomsliv og ungdomskultur. Disse bevægelser viser sig stærkest i materialet i forhold til unges begyndende eksperimenter med rusmidler, særligt alkohol. Men også deres spirende seksualitet kan skabe opbrud, konflikter og nyetableringer af sociale relationer. Særligt for de yngste unge skaber disse ungdomskulturelle bevægelser store forskydninger i deres sociale relationer. Nogle unge oplever, at der åbner sig en ny verden af ungdomskulturelle relationer, som bliver helt essentielle og forskubber betydningen af andre tidligere relationer. Andre unge oplever at stå tilbage med deres gamle interesser, mens deres tidligere venner pludselig ikke interesserer sig for dem mere. Som eksemplet oven for viser, har nogle unge i denne fase dårlige oplevelser med de mere ungdomskulturelle grupper og søger aktivt væk fra det, de i visse tilfælde opfatter som usunde grupper og kulturer.

Relationernes livscyklus

Altså i starten gik det faktisk rigtig godt, og jeg havde mange venner, og mine roommates på efterskolen sagde også til mig, Naja du er jo populær, og hvor jeg var sådan der, hvad? Det er jo ikke muligt, altså Naja kan jo ikke være populær, altså det er jo ikke en ting. Men det viste sig så også hurtigt at være for meget, fordi jeg havde aldrig været populær før, og jeg havde ikke overskud til det. Altså jeg havde simpelthen ikke overskud til at have alle de venskaber, jeg har altid kun haft én veninde, så jeg havde slet ikke overskud til at være alle steder på én gang. Og jeg begyndte at trække mig, og min kærestes bedste vens stoppede så på efterskolen, og så fandt han så en ny kæreste efter noget tid, fordi de slog op og sådan noget. Og så stoppede min kæreste også på efterskolen, og så gled den vennegruppe ligesom ud. Så var der ligesom ikke mere vennegruppe tilbage, fordi den sidste, han fandt så også nogle andre at være sammen med, og så til sidst var det kun mig, der var tilbage. Og så tænkte jeg, nå men så går jeg tilbage til pigerne, jeg bor sammen med. Men så kunne jeg jo godt mærket, at der havde jeg jo ikke været fuld tid, som de andre havde været, de havde kun været i den gruppe. De var virkelig sammentømrede, ikke? Så der kunne jeg bare heller ikke komme ind. Det var ligegyldigt, hvad jeg prøvede, jeg kunne bare ikke komme ind, og de ville ikke have mig nogen steder. Og så endte det faktisk med, at de sidste tre måneder, der snakkede ingen til mig overhovedet.

19 år. I forløb for sårbare unge uden for uddannelse

I et tidsligt perspektiv må ungdomslivets relationer dog ikke mindst ses som noget, der udspiller sig i relation til en række ophold og overgange mellem forskellige arenaer, der ikke mindst er knyttet til uddannelseskift. Materialet giver adgang til at forstå, hvordan en relation etableres og udvikler sig over tid, når de unge træder ind på en ny arena og skal påbegynde et nyt hverdagsliv der. Som det fremgår af figur 2 neden for, er den første fase i relationernes livscyklus karakteriseret ved overgangen fra en løsere relation, gennem en fortætningsfase, frem til en situation, hvor relationerne er konsolideret.

Figur 2. Relationernes livscyklus. Relationer etableres og udvikler sig over tid, når de unge træder ind på en ny arena og skal påbegynde et nyt hverdagsliv der.

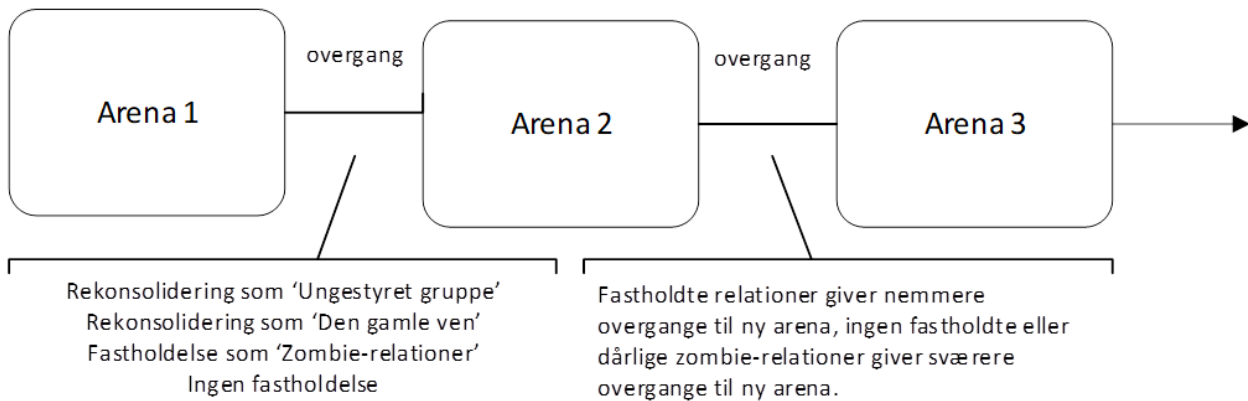
I den første fase af relationens livscyklus på en ny arena er de fleste unge åbne og orienterede mod at lære hinanden at kende, og de færreste har allerede etableret grupper og nære relationer. Det vil sige, at de sociale rum på nye arenaer er domineret af det, vi karakteriserer som 'løse forbindelser'. Men som beskrevet søger de unge i mange tilfælde fra de løse forbindelser mod mere fortættede, konsoliderede og forpligtende relationer. Så relationerne mellem de unge bevæger sig langsomt fra at bestå af løse forbindelser til at fortætte og konsolidere sig i grupper og nære venskaber. Særligt for de unge, som har gennemlevet mange skift, er denne opstartsfasen ofte forbundet med mulighed for at kunne danne relationer med de andre. En mulighed som ydermere ofte understreges af visse institutioners selvfortællinger, hvor efterskolen eller gymnasiet beskrives som den tid, hvor de unge nærmest med sikkerhed etablerer venskaber for livet. Men mens opstarten er en håbefuldt tid, så er tiden efter opstarten for mange en kritisk fase. Her tester de unge, i hård konkurrence med de andre unge, hvem der skal med i hvilke grupper, og hvilke roller de kan indtage i grupperne. Nogle unge oplever at blive ladet tilbage, mens de andre unge fortætter sig i grupper og nære venskaber, og når denne fortætning først er sket, er de arenaer, hvor de løse forbindelser udfolder sig, ikke længere så åbne. I nogle af de unges fortællinger fortsætter de unge deres tid på den arena med at have en perifer tilknytning til grupperne. Disse unge oplever arbejdet med at vedligeholde relationerne som svært og krævende. Andre oplever, at de konsoliderede grupper og nære venskaber opløses og ændres på måder, så de kan finde sammen i nye grupper, hvor de trives bedre.

Relationer i overgange og skift i ungdomslivet – Akkumulering, brud og zombie-relationer

Jeg kan huske sidste sommer, så havde vi det virkelig sjovt. Vi cyklede ned til byen, og jeg kan huske, vi cyklede sådan nede på en gade, og cykelstien var så lille, og vi grinte, og vi havde det virkelig sjovt, og jeg kan huske, at vi kunne næsten ikke cykle, fordi vi grinede så meget. Det savner jeg. Vi havde helt ondt i vores kæber, fordi vi havde grint så meget. Og det savner jeg. Det savner jeg.

14 år. Folkeskoleelev

Det er dog ikke alle relationer, hvis livscyklus kobler sig til nye arenaer. Visse relationer overlever de unges institutionelle overgange. Når vi kigger på tværs af disse overgange, tegner der sig overordnet fire forskellige mønstre.

Figur 3. Overgange mellem ungdomsarenaer kan medføre fastholdelse og akkumulering af relationer for nogle unge, mens det for andre unge betyder oprud og ophør af relationer.

Mange ungegrupper fastholdes, selvom de unge ikke længere har en fast hverdag sammen. Det kan være en efterskolegruppe, som bliver ved med at holde sammen efter skoleårets afslutning, eller gamergruppen fra klubben, som fortsætter med at spille sammen. Det er det, vi i figur 3 kalder, 'rekonsolidering som ungestyret gruppe'. Her sker der en proces, hvor gruppen går fra at være rammesat af institutionen og professionelles regler og normer til at rekonsolidere sig som ungeorganiserede relationer. En anden relation, som opstår i overgangene, er 'den gamle ven'. Det er langvarige nære relationer, som de unge ofte ikke længere har en hverdagspraksis med. De ses ikke så tit, eller måske ikke fysisk, men de holder kontakt med hinanden. Det er ofte disse langvarige venskaber, som de unge går til med svære ting - der, de henter hjælp. En tredje relation, som udvikler sig over tid, kan kaldes en 'zombie-relation'. Her er tale om personer eller grupper, som den unge ikke længere indgår i grupper eller nære venskaber med, men som stadig fylder meget i den unges liv. Zombierelationer kan både stamme fra smertelige relationer fx mobning, udenforskab og pres til uønsket risikoadfærd. Men zombierelationer kan også bestå i mindet om en særligt god ven eller gruppe, som er gledet fra de unge - "den der forsvandt". Endelig er der også en del unge, som ikke lykkes med eller ønsker at fastholde deres relationer i de forskellige overgange, hvorfor de må genetablere nye relationer ved hver opstart i en proces, der minder om den, der er beskrevet i figur 2.

Unge, som lykkes med at fastholde deres grupper og nære venner i nye konsoliderede former, ser ud til at være langt mindre sårbare i den åbne opstart og senere i konsolideringen af grupper og nære venskaber på nye arenaer. Det er simpelthen mindre nødvendigt for unge, som har stærke fastholdte relationer fra tidligere arenaer, at etablere nye relationer på de kommende arenaer. Samtidig synes unge, som lykkes med at fastholde gode nære relationer, at have større tiltro til deres egne evner til at etablere relationer og positive forventninger til den sociale opstart på nye arenaer. I disse skift kan de løse forbindelser også give de unge oplevelsen af at kende nogen lidt, og for nogle unge kan disse forbindelser blive fortættet gennem dannelsen af grupper eller nære venskaber. Omvendt oplever de unge, som ikke lykkes med at fastholde relationerne i overgangene mellem ungdomslivets forskellige arenaer, at de må starte forfra med lige stor, eller måske større, sårbarhed i hver opstart. Disse unge oplever ved hvert skift at skulle forsøge sig igen uden at have tidligere relationer med som støtte og med bevidstheden om, at tidligere overgange ikke har ført til de ønskede stabile fortættede relationer. Selv om den nye kontekst har en opstart på en arena, som

defineres ved mange løse forbindelser, så har disse unge ofte mindre tro på, at det vil lykkes dem at skabe fortættede relationer og måske også mindre erfaring med, hvordan de fortættede relationer fastholdes.

Opsamling

- Ungdomslivet er kendetegnet ved at være en tidsperiode med mange skift og overgange. Både konkrete skift af uddannelsesarena, fritidsinteresser og bopæl. Men også skift fra barndom til ungdom med spirende seksualitet, eksperimenter med rusmidler og nye orienteringer mod ungdomskulturelle relationer.
- Nogle unge lykkes med at fastholde deres grupper og nære venskaber i overgangene mellem de forskellige arenaer, de lever deres ungdomsliv på. Selv om skiftene altid er krævende for de unge, så står disse unge stadig stærkere - med støtte og gode erfaringer.
- De unge, som det ikke lykkes for, står stadigt dårligere for hver (ensomme) overgang.
- Mens opstartens arena domineret af løse forbindelser giver at håb for de unge om fortættede relationer, så er det ofte i fortætningen - efter opstarten – at det viser sig, om det lykkes.

D. Opsamling – hvornår gør ungefællesskaber godt, og hvornår gør de ondt?

Den første del af undersøgelsen 'Kan ungefællesskaber gøre ondt?' bidrager med et overordnet blik på, hvilke sociale relationer unge har med andre unge, og hvordan de udvikler sig over tid. Med udgangspunkt i de unges egne perspektiver giver de analytiske nedslag indblik i, hvordan de unges sociale relationer bliver til, praktiseres, forhandles og brydes op, samt hvordan de er med til at producere både social trivsel og mistrivsel for de unge i undersøgelsen. I dette afsnit vil vi kort opsummere hovedfundene i rapporten og på den baggrund indkredse, hvordan de forskellige fællesskabsformer samt relationernes udvikling gennem skift og overgange i ungdomslivet påvirker unges oplevelse af social trivsel og mistrivsel.

Vores datamateriale viser først og fremmest, at ungdomslivet rummer forskellige fællesskabsformer, der fylder på forskellige måder for forskellige unge og ligeledes virker ind på deres sociale trivsel og mistrivsel på forskellige måder. Vi har identificeret fire forskellige fællesskabsformer. De er ikke fundamentalt adskilt fra hinanden, men kan flette sig ind og ud af hinanden. De kan også glide fra en form til en anden, hvilket bl.a. skyldes, at de unge ofte vil orientere sig mod at fortætte deres relationer. Men hver fællesskabsform har sin rolle at spille i ungdomslivet, ligesom hver fællesskabsform kan opleves som både problematisk og udfordrende samt livsvigtig og givende.

Fællesskabernes kategoriseringer skaber tilhør, men også kampe, brud og udenforskab

Fællesskabsformen 'abstrakte fællesskaber' er den mindst synlige, men udgør alligevel en stærkt definerende fællesskabsform blandt de unge i undersøgelsen. Abstrakte fællesskaber er med til at give de fleste unge et grundlæggende og ofte meningsfuldt ståsted og tilhørsforhold i kategorier som køn, etnicitet, klasse, religion, geografi osv. For enkelte unge er tilhøret til et særligt abstrakt fællesskab helt centralt i deres sociale liv, og deres abstrakte fællesskabsrelationer er også eksplicit definerende for de øvrige fællesskabsformer, de indgår i. Men for de fleste unge er denne fællesskabsform ikke særligt tydelig eller fylder særligt meget i deres fortællinger. Den har i vid udstrækning karakter af en implicit baggrundskategori, der imidlertid tydeliggøres, hvis de unge oplever at være på kanten af eller splittet imellem abstrakte fællesskabskategorier. Unge i sådanne situationer giver udtryk for, at omverdenen tildeler dem roller og positioner, som de ikke oplever at passe ind i, eller føler betydelig ambivalens over for. De kan eksempelvis føle sig tvunget ind i bestemte kønsroller, de kan opleve forventninger til at agere i overensstemmelse med religiøse leveregler, som de ikke bekender sig til, eller de kan møde fordomme om, at de skal opføre sig på særlige måder, fordi de bor på landet eller i byen. Disse unge oplever de abstrakte fællesskabskategorier som fastlåsende og uflexible og kan befinde sig i hårde definitionskampe med andre om, hvem de er og ikke er, og hvem de har lov til at være eller ikke være, og dermed også om, hvilke sociale relationer de kan få adgang til og kan opleve tilhør i. Kampe, som har potentiale til at styrke de unges identitet og ståsted i det sociale liv, men som også risikerer at skabe stærk ensomhed, udenforskab og mistrivsel.

Fællesskabsformen abstrakte fællesskaber har en positiv betydning for unges trivsel, når de eksplicit oplever, at deres tilhør i specifikke abstrakte fællesskaber skaber en harmonisk sammenhæng i deres øvrige sociale relationer. Men også blandt unge, hvor den abstrakte fællesskabskategori ikke er ekspliciteret, men

blot glider umærkbart og selvfølgeligt ind som en baggrundskategori, der er med til at organisere deres sociale relationer på en meningsfuld måde, ser den ud til at bidrage til social trivsel.

Fællesskabsformen abstrakte fællesskaber har en negativ betydning for unges trivsel, når de oplever at blive tildelt abstrakte fællesskabskategorier eller positioner og roller, som de ikke identificerer sig med eller ikke meningsfuldt kan deltage i. For disse unge kan fællesskabsformen abstrakte fællesskaber både skabe konflikter og kampe samt producere udenforskab og ensomhed.

Ungdomslivets massekulturelle arenaer er udstillingshaller for fejltrin og succesfulde relationer

Den fællesskabsform, vi definerer som 'løse forbindelser', er den fællesskabsform, som fremstår mest åben og tilgængelig for de unge i undersøgelsen. Samtidig er det også den fællesskabsform, som rummer de stærkeste konnotationer til ungdomsliv og ungdomskultur – det er i de løse forbindelser, at mange unge mødes, trends og nye ungdomskulturer udfolder sig, og festen med både kendte og ukendte ansigter kan opstå. De løse forbindelser tilbyder umiddelbart en nem adgang til ungdomslivet og et socialt tilhørsforhold, selv om de ikke er så fortættede og intime som relationerne i grupperne og de nære venskaber. Men de unge i undersøgelsen erfarer på forskellig vis, hvordan ungdomslivet i de løse forbindelser også rummer en række risici og faldgruber, fordi regler og normer i denne fællesskabsform er mere flydende og uklare og kan være svære at afkode. Det bliver særligt risikofyldt, fordi deltagelsen her samtidig er ekstremt synlig for mange andre unge. Man kan skille sig uheldigt ud foran hele gymnasiet, skrive en uheldig joke på en Messenger-tråd med hundredvis af andre unge som tilskuere eller drikke sig i hegnet på den ufede måde til en massefest på havnen. Man kan altså som regel godt være med, og i visse tilfælde endda i et overvældende antal løse forbindelser, men man kan også slå sig gevaldigt, hvis man bliver synlig på den forkerte måde. Omvendt fungerer de løse forbindelser pga. deres synlighed også som udstillingshaller, særligt på de digitale medier, for det sjove og lækre ungdomsliv, man som ung kan lykkes med og fremvise. Det betyder, at de unge, som ikke er med, tildeles en tilskuerrolle til de andres tilsyneladende sociale succeser. Det kan skabe en oplevelse af et mangelfuldt ungdomsliv og oplevelsen af at stå uden mulighed for at fortætte de løse forbindelser til mere nære relationer i grupper eller nære venner.

Fællesskabsformen løse forbindelser har en positiv betydning for unges trivsel, når unge oplever sig som en velfungerende del af ungdomskulturelle relationer, hvorigennem de kan møde nye unge, de kan danne tættere relationer med, og sætte sig selv i spil på nye måder, der kan bidrage til udviklingen af deres identitet som unge.

Fællesskabsformen løse forbindelser har en negativ betydning for unges trivsel, når sprog, koder og normer bliver utydelige, og når de oplever, at deres fejltrin eksponeres for mange andre unge. Det samme er tilfældet, når de løse forbindelser på fysiske såvel som digitale arenaer gør de unge til tilskuere til andre unges succesfulde relationer, som de selv oplever at stå udenfor. Social mistrivsel kan også være forbundet med ikke at lykkes med fortætte de løse relationer til grupper eller nære venskaber.

I centrum, på kanten eller udenfor - grupper er indgangen til hverdagslivets mange aktiviteter

De unge i materialet fremhæver grupper som den fællesskabsform, der fylder mest i deres liv. Det understreges, at gruppen fremstår som en afgørende struktur for de unges hverdagsliv og deres samvær og aktiviteter med andre unge. Langt de fleste grupper opstår på de institutionelle arenaer, som de unges hverdagsliv udspiller sig på, og er på forskellig vis faciliterede af voksne og professionelle på disse arenaer. De unge har således brug for en gruppe, som de kan trække på, når skal spises frokost, arbejdes i grupper, vælges siddepladser, nedsættes udvalg osv. i deres institutionelle hverdag. Men grupperne er også vigtige, når de i fritiden skal cykle til håndbold, hænge ud i parken eller gå på shopping. Grupper er en meget dynamisk fællesskabsform, hvor de unge kontinuerligt forhandler deres roller og positioner, ligesom deres fælles sprog og omgangsformer løbende er i forandring. Men det er et arbejde, de unge accepterer at investere tid og kræfter i, fordi det er helt væsentligt at have en tilknytning til en gruppe. Alternativt risikerer de at stå udenfor og alene. Det er derfor ikke så underligt, at vi i undersøgelsen ser flere eksempler på unge i ud-kanten af grupperne, der vælger at fastholde den tilknytning, selv om de trives dårligt med at være der og ofte investerer mange kræfter i at være med uden rigtigt at lykkes med at blive en fast del af gruppen.

Fællesskabsformen grupper har en positiv betydning for unges trivsel, når unge har adgang til grupper, som de kan trække på i hverdagens mange sociale aktiviteter. Social trivsel i grupper opstår, når de oplever at kunne begå sig i gruppernes sprog, stil og omgangsformer og ikke oplever sig i risiko for, ufrivilligt, at miste deres plads i gruppen. Social trivsel viser sig ofte særligt, hvis gruppen opfattes som populær, eller den har holdt sammen over lang tid.

Fællesskabsformen grupper har en negativ betydning for trivslen hos unge, der ikke formår eller får mulighed for at begå sig i grupperne på en måde, så de kan indgå som en fast og værdsat del af gruppen. De oplever at befinde sig i yderkanten og må kontinuerligt kæmpe for deres plads, og ofte investerer de mere arbejde, end de har lyst og overskud til, uden at opnå den relation, de ønsker. Social mistrivsel viser sig også hos unge, som står uden for grupperne og derfor mangler den sociale struktur, som er adgangsgivende for at deltage i en lang række sociale hverdagsaktiviteter.

Nære venskaber er både en uopnåelig drøm og en nødvendighed

Nære venskaber er for de unge den trygge og stabile relation. Hvor både grupper og i særdeleshed løse forbindelser handler om at være aktiv socialt, opleve nye ting og få nye venner, så handler nære venskaber om at have ganske få, helt nære og stabile relationer. De nære venskaber er der, hvor der ideelt set er ro fra alt det arbejde, som karakteriserer de andre fællesskabsformer, og fællesskabsformen er for nogle unge en vigtig modvægt til et accelererende og præstationsorienteret ungdomsliv. Men dette idealbillede af det nære venskab bliver for mange unge et ideal, som er svært at etablere og genkende i deres egen hverdag. For nogle unge er den nære ven en nødvendighed, fordi de ikke lykkes med at være en del af grupperne i deres hverdagsliv og derfor knytter sig til en enkelt ung, som måske står i samme situation. For dem bliver det en helt nødvendig relation, som både skal bære funktionen som gruppe i den praktiske hverdag og som nær ven. For andre unge opstår en oplevelse af at have mange relationer, men ingen som kan udfylde rollen som den idealiserede betydningsfulde 'bedste ven'. Det kan skabe en mangelfølelse og en oplevelse af ensomhed, på trods af at disse unge faktisk indgår i mange relationer.

Fællesskabsformen nære venner har en positiv betydning for unges trivsel, når unge oplever at være i et eller flere nære venskaber, som er trygge, tillidsfulde og måske også langvarige. Nære venskaber kan både give de unge et tillidsfuldt rum, hvor de kan slappe af og være sig selv, og samtidig give dem mod og ryg-stød til at deltage i andre sociale fællesskabsformer og sammenhænge.

Fællesskabsformen nære venner har en negativ betydning for unges trivsel, når unge etablerer idealiserede forestillinger om 'den bedste ven', som de længes intenst efter, men ikke oplever sig i stand til at etablere. Social mistrivsel kan også opstå hos unge, hvis sociale relationer er bundet op omkring en enkelt nær ven, hvorved de bliver meget sårbare for skift og opbrud i denne ene relation.

Når ungdomslivets livscyklus kræver investeringer i fastholdelse og nyetableringer af sociale relationer

Tilhør til abstrakte fællesskaber, løse forbindelser, grupper og nære venskaber bliver til, forandres, fastholdes, forkastes og nedbrydes over tid. Unge skifter uddannelses- og institutionstilknytninger, ændrer vaner i fritiden og skifter interesser og orienteringer. Ungdomslivet er på den måde kendetegnet ved at være en livsfase med mange skift og overgange. Derved brydes relationer op, og nye skal etableres, hvilket kan indebære en gentagelse af både gode og dårlige erfaringer og kan være med til at skabe en oplevelse af, at man enten er 'god' eller 'dårlig' til at skabe sociale relationer. Særligt unge, som har svært ved at etablere og fastholde sociale relationer, risikerer at opleve de mange overgange i ungdomslivet som en lang række næsten selvbekræftende sociale nederlag. Alligevel starter de unge ofte i nye sammenhænge med håb om at kunne etablere gode sociale relationer – understøttet af institutionernes fortællinger om at være arnestedet for livslange venskaber. Hvis de så investerer mange ressourcer og meget håb i processen og alligevel ender uden for eller i periferien af de sociale relationer, når de andre unge begynder at konsolidere sig i fortættede nye ungegrupper og nære venskaber, kan følelsen af at være fortabt og mislykket være betydelig.

De mange skift og overgange i ungdomslivet har en positiv betydning for unges trivsel, når de unge oplever at få positive erfaringer med at etablere, fortætte og fastholde ønskede sociale relationer. Social trivsel viser sig særligt hos de unge, som lykkes med at fastholde de samme sociale relationer over tid gennem skift og overgange. Dette understreges af, at unge med eksisterende sociale relationer er mindre sårbare, når de starter på nye ungdomslivsarenaer.

De mange skift og overgange i ungdomslivet har en negativ betydning for unges trivsel, når unge oplever ikke at lykkes med at fortætte og fastholde sociale relationer ved opstarten på nye ungdomslivsarenaer. Denne negative betydning er særligt udtalt og forstærkes over tid hos unge, som ikke lykkes med at fastholde relationer gennem skift og overgange. De står særligt sårbart ved opstart på nye ungdomslivsarenaer. Dels har de ikke ungerelationer, som kan støtte dem i opstarten, og dels har de dårlige erfaringer med deres egen evne til at etablere og fastholde sociale relationer.

Referencer

- Bauman, Z. (2013). *Community: Seeking safety in an insecure world*. John Wiley & Sons
- Bruselius-Jensen, M., & Sørensen, N. U. (2021). Social communities in transitions: Young Danes' narratives on the change and maintenance of social communities. *YOUNG*, 29(3), 256-271.
- Dewey, J. (1922) *Democracy and Education*, New York: the Free press
- Furlong, A. (2009) *Handbook of Youth and Young Adulthood*, London: Routledge.
- Furlong, A., Woodman, D. and Wyn, J. (2011) 'Changing times, changing perspectives: reconciling "transition" and "cultural" perspectives on youth and young adulthood', *Journal of sociology*, 47(4), 355-370.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Stanford university press.
- Granovetter, M. (1973). The Strength of Weak Ties. *American Journal of Sociology*, 78(6), 1360-1380. Retrieved September 8, 2021, from <http://www.jstor.org/stable/2776392>
- Halkier, B., & Jensen, I. (2008). Det sociale som performativitet: Et praksisteoretisk perspektiv på analyse og metode. *Dansk Sociologi*, 19(3), 49-68.
- Katznelson, N., Sørensen, N. U., Nielsen, M. L. & Pless, M. (2018). *De topmotiverede unge*. København: Hans Reitzels Forlag. 276 s.
- Maffesoli, M. (1995). *The time of the tribes: The decline of individualism in mass society*. Sage.
- Nixon, J. (2015). *Hannah Arendt and the politics of friendship*. Bloomsbury Publishing.
- Petersen, A. (2016). *Præstationssamfundet*. Hans Reitzels Forlag.
- Rosa, H. (2013) *Social Acceleration: A New Theory of Modernity*, New York, NY: Columbia University Press.
- Wenger, E. (1999). *Communities of practice: Learning, meaning, and identity*. Cambridge university press.
- Woodman, D. and Bennet, A. (2015) *Youth Cultures, Transitions, and Generations: Bridging the Gap in Youth Research*, Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Woodman, D., & Wyn, J. (2014). *Youth and generation: Rethinking change and inequality in the lives of young people*. Sage.